

K r o n i k a

Naš igralski naraščaj.

«Pri gledališču bodo že malo potrpeeli brez mene, ampak kaj bo z dramatično šolo, če bom dolgo časa bolan...»
Borštnik.

Ko je izrekel na smrt bolni Borštnik ravnatelju drame Pavlu Goliji te besede, je povedal v enem samem stavku, kje je alfa ali omega našega gledališča. Čutil je, da staremu gledališču ni mnogo pomoči in da je treba začeti povsem z novimi, zdravimi, po diletantstvu še neprizadetimi silami; vedel je, da moramo razgrebsti zemljo gledališča prav do korenin, če hočemo, da bo pognalo tudi naše deblo prave in lepe mladike, če hočemo, da bo tudi naše drevo rodilo bogate in sočne plodove.

Nad našim gledališčem pa je huda usoda: nekoč je bil Borštnik edini, ki je gradil in ki bi nam bil zgradil slovensko gledališče — pa smo se ga o pravem času odkrižali in poslali na pot; po prevratu, ko je bil isti Borštnik ponovno edini, da bi nam rešil gledališče, ga nam je ugrabila smrt. In ko so pred sedmimi leti zabobnele prve grude prsti ob Borštnikovo rakev, ko smo se komaj, komaj zavedeli, kaj smo s smrtjo tega človeka izgubili, takrat je stopil v tišino Pavel Golia, dramski ravnatelj, in ob odprtem grobu, ob krsti velikega mojstra svečano spregovoril pomembne besede: «Tako tudi zate, Ignacij Borštnik, slovenska zemlja ni imela drugega nego grob... In glej, pred obličjem Tvojih ljubljenskih slovenskih gora, katerih poet si bil, Ti obljubljam pri odprtem grobu: to Tvojo veliko vero v bodočnost slovenske drame bomo zvesto hranili kot Tvojo dedščino, Ti nepozabni, Ti nenadomestni Ignacij Borštnik! Ona nam bo opora in dramilo na poti, ki si jo začrtal Ti in ki jo bomo morali hoditi — žal — brez Tebe!...»

Stal sem takrat poleg groba, zelo mlad sem bil in sem verjel. Danes, po sedmih letih ne verjamem več. Grob se je zaprl — mi pa čakamo, čakamo lepše bodočnosti in gledamo, kdaj bo naša drama začela izpolnjevati svojo slovesno obljubo...

Borštnik je mrtev in naša dramatična šola je umrla za njim.

*

Prva naša dramatična šola se je ustanovila v septembru leta 1919. Oznajena in otvorjena je bila z velikim hrupom in s pestro vrsto predmetov na konservatoriju, ki je bil že takrat pod vodstvom Mateja Hubada. Toda že po prvem letu se je pokazalo, da je stala vsa šola na trhljih tleh in da ji je manjkalo vseh pripomočkov, predvsem pa zadostnih in usposobljenih učnih moči. Borštnik je septembra 1919. umrl, oba njegova naslednika Šest in Osipovič pa se v novi službi brez priprave nista mogla udomačiti. Šest je bil kljub svoji delavnosti postavljen tako nenadoma pred težko nalogo, da je takrat še ni mogel obvladati, o Osipoviču pa je pisala «Maska», da «so si bili vsi, ki so ga opazovali za katedrom, edini v tem, da se niti malo ne spozna v pedagogiki.»¹ Strokovno obnesel se je tedaj prav za prav edinole dr. Breznik. Vsi drugi, med njimi ravnatelj drame Pavel Golia (dramaturgija), tedanji konzervatorni ravnatelj Matej Hubad, baletni mojster Pohan itd. pa so se predstavili za precej nedorasle svojim predmetom.

Pomanjkanju organizacije, učnih moči, primernih prostorov in smešno nizkim honorarjem se je pridružila naposled še skrajna popustljivost pri

¹ St. Melihar, Naša dramatična šola, Maska 1920./1921., št. 2.

K r o n i k a

izbiri in sprejemu gojencev in nujna posledica vsega je bila, da se je šola po enoletnem životarjenju žalostno sama vase podrla. In tako smo dokazali v desetič in stotič, da «na rdeče plakate tiskamo velikopotezne načrte, a v svoji komodnosti se prokleta malo zmenimo za to, komu smo jih poverili, da jih izpelje in kako rešuje te naloge.»²

V sezonah 1920./1921. in 1921./1922. se ni zganil nihče, slovenski «naraščaj» je bil na «oddihu».

V sezoni 1922./1923. pa je prevzelo Udruženje igralcev v Ljubljani pretežno nalogo, odpreti na lastne stroške dramatično šolo. Šola je bila z dobrim namenom ustanovljena, vendar se je pokazalo ponovno, da ji manjka pripravljenih temeljev, to je načrta, denarja in učnih moči. Pouk se po šolnini ni obrestoval, vodja prof. Šest pa je moral opravljati še posle glavnega profesorja, glavnega dramskega režiserja in glavnega opernega režiserja. Razen tega je bil še pravilnik te šole sestavljen površno in bolj diletantskim nego poklicnim zahtevam primerno, tako da produkcije niso mogle prinesiti zaželenih uspehov. Nedostatke načrta oz. pravilnika sem skušal še lani popravljati (gl. «Slovenec» 15., 15. in 16. septembra 1925.) toda bilo je prepozno, ker je dramatična šola ležala že v zadnjih vzdihljajih. Proračun 1924./1925. je pokazal izgubo okrog 8000 Din, kritja ali podpore ni bilo od nikoder in vsa prizadevanja Udruženja so bila takrat zastonj. Prošnje na državo oz. upravo so bile odbite in šolo so koncem sezone 1924./1925. prisilno zaprli. Tekom počitnic 1926. se je sicer razpravljalo in govorilo o neki obnovitvi s strani Udruženja in z delno podporo Dramatičnega društva, toda o vsem tem ni nobenih novih vesti in tako bo smatrati vso zadevo dramatične šole položeno ad acta in rešeno v negativnem zmislu.

Kakor stojijo okolščine zdaj, nas zanimajo predvsem naslednja tri glavna vprašanja, in sicer:

I. Kakšen je naš igralski naraščaj trenutno, koliko ga je, v koliko je talentiran, izšolan in v koliko je torej sploh uporaben?

II. Kakšen naraščaj se nam ob vladajočem stanju šolskih razmer obeta za najbližjo bodočnost?

III. Kako bi se dalo nedostatkom in načinu šolanja kar najhitreje in vsaj za prvo silo najpametneje pomagati?

I. Kakšen je naš igralski naraščaj trenutno, koliko ga je, v koliko je talentiran, izšolan in v koliko je torej sploh uporaben?

Če pregledamo igralski naraščaj, ki se nam je tekom zadnjih let javno predstavil, naj bo že kot član gledališča ali v raznih izvengledaliških produkcijah, potem nam podajo opazovanja približno nastopno podobo: na prvem mestu je treba tu nedvomno imenovati Debelakovo, Jana in Pirnata.

Darja Debelakova je prišla iz dunajske šole in manjših nemških odrov v Ljubljano šele preteklo sezono, ko je nastopila kot gost v vlogi Vivie (Obrt gospe Warren). V nastopu in kretnanju že močno uglašena, je razodevala že dokaj zrelosti, dobrega pojmovanja in mnogo talenta. Mislim, da ji vloga Vivie ni ravno prijala, vendar je bilo kljub nekaterim začetniškim hibam

² St. Melihar, *ibid.*

K r o n i k a

(prisiljenost, slaba izgovorjava itd.) dovolj prilike upravičeno sklepati na razumno, darovito in vsaj igralsko že dokaj izurjeno moč, ki bi gotovo bila zmožna dostojno izpolniti vrzel v družini našega gledališča. Lep, zelo močan talent je Slavko Jan, (slušatelj filozofije in absolvent ljubljanske dramatične šole), ki že od leta 1922. s prav razveseljivim in zasluženim uspehom nastopa v ljubljanski drami. S svojimi po naravi bogatimi sredstvi, z vztrajno marljivostjo in v dobri režiji se nam lahko razvije v izbornega in prvovrstnega igralca, ki se bo obnesel posebno v klasičnih dramah. Enako močan, le ognjevitejši in še elementarnejši je talent malo starejšega Milana Pirnata, ki je sedaj (po odklonitvi s strani ljubljanske uprave) že tretje leto zelo upoštevan član mariborske drame. Tudi o njem lahko trdim, da mu je lepa bodočnost odvisna le od njegove lastne marljivosti. O nadpovprečnih talentih obeh teh igralcev sem trdno prepričan, vendar moram opozoriti, da na uspešni igralski razvoj vplivajo v isti meri tudi še druge, nič manj od talenta važne činjenice.

V ugodni luči poznamo tudi Milana Košiča (dramatična šola režiserjev Skrbinška in Bratine), z večjim ali manjšim uspehom sta nastopali tudi Maša Slavčeva (dve leti ljubljanske dramatične šole, letos drugo leto na dunajski igralski akademiji) in Vida Juvanova. V izredno dobrem spominu iz raznih dramatičnih nastopov sta nam Nada Obereignerjeva (absolventka ljubljanske dramatične šole, letos drugo leto na dunajski igralski akademiji) in Janez Žagar (absolvent ljubljanske dramatične šole), ki je začel letos nastopati na ljubljanskem odru.

Čeprav ne spada več k naraščaju, omenjam na tem mestu še Edvarda Rakušo (bivši član ljubljanske drame, potem sarajevske, danes med prvimi igralci splitskega gledališča), ki ga sicer že od leta 1920. nismo več videli, vendar je po sporočilih sklepati, da bi bil tudi on prav izdatna pridobitev za našo dramo.

O nekaterih mlajših močeh naše drame ne morem povedati še ničesar, ker so mi vsi vtisi njihovih dosedanjih nastopov še premedli za napisano mnenje.

Kakor razvidno, je torej večina navedenega naraščaja izšolana v domačih dramatičnih šolah, manjši del pa je brez vseh priprav (na teh šolah) prešel naravnost k igralskemu poklicu. Večina je torej v vseh ozirih izročena popolnoma previdnosti in oblasti režiserjev. Če bi hotela naša gledališka uprava nesmisel desetih režiserjev odpraviti in omejiti njihovo število na Skrbinška, Šesta in eventualno njima podobnega tretjega, potem bi bila zadeva vsaj deloma v redu in nam vsaj za ta naraščaj ne bi bilo treba preveč skrbeti. Taki režiserji ga nam ne bodo pokvarili. Pomisliti pa je treba na drugo, važno in vse premalo upoštevano dejstvo, da slovenskemu gledališču primanjkuje domačega naraščaja na vseh koncih in krajih. Manjka nam ga v Ljubljani, manjka ga še bolj v Mariboru, manjkalo ga bo kmalu v Celju in če nam bo sreča naklonjena, nam ga bo zmanjkalo tudi v Primorju. Tega, kar ga je danes že angažiranega v ljubljanski drami, je še zanjo premalo, odkod ga bodo jemali za druga gledališča? Mi rabimo še pomladka, še dotoka in gotovo je še mnogo mladih talentov, ki bi jih bilo škoda pustiti v nemar! Kam torej s temi, ako jim ni dana možnost izobrazbe?

(Konec prihodnjič.)

Ciril Debevec.

Urednikov «imprimatur» dne 20. novembra 1926.